

Zarandul

ORGAN INDEPENDENT — CULTURAL, ECONOMIC SI DE INFORMATII — DIN VALEA CRISULUI ALB

APARE SUB CONDUCEREA UNUI COMITET
REDACTIA SI ADMINISTRATIA:
BRADABONAMENTE: 100 lei anual, 6 luni 60 lei
Institutiuni si banchi 150 lei
Muncitorii minieri si muncitorii agricultori 50 lei

APARE IN FIECARE JOI

Redactor responsabil: G. E. CAMBER

ZIUA EROILOR și generația de azi a Zarandului

Ing. Gh. Minovici

Am asistat zilele trecute la sărbătorirea „zilei eroilor” în inimă Zarandului, în Brad.

Asistăm de mulți ani la această serbare, în acelaș loc, și totuși — de data aceasta — nă s'a părut că privim la o manifestare cu totul nouă și surprinzătoare, cu răsunet răscălit de simțăminte nebănuite încă în acel imponibil, care se numește suflet.

Ne-am întrebat întâi, nedumeriți, dar fericiti în acelaș timp ca la descoperirea unei mari comori, ce coardă — necunoscută nouă în sine — a vibrat în regiună neexplorate încă ale sufletului nostru.

Ne-am întrebat apoi — cu teamă parcă de a nu slăbi vraja momentului — ce atingere măiastră a făcut să vibreze cu o intensitate aproape dureroasă, sufletele generației noastre pe care le credeam destinate din valoarea războiului, pe care le bănuiam insensibile pentru noi entuziasme.

Ne faceam o mare nedreptate nouă în sine, subprețindu-ne propriile noastre valori; căci după cum am văzut, a fost de ajuns ca imprejurarea să se producă, pentru ca întreg sbuciumul zilnic să se uite, interesele meschine să dispară, zgura acumulată zi de zi în jurul cristalului înimilor noastre să se topească, și din adâncimile lor cele mai pure să țănească — vijelios — elanul zilelor mari, al jertfelor supreme.

Iată miracolul care s'a produs, la Brad, — în inimă Zarandului, — cu prilejul ultimei sărbătoriri a zilei eroilor, miracol care ne-a descoperit pe noi, nouă în sine, care ne-a întărit increderea în propriile noastre forțe sufletești și care ne-a redat liniste, pe care singură conștiință deplină a acestor forțe îl-o poate insufla.

Dar nedumerirea noastră asupra acestei transfigurări n'am lămurit-o încă:

De sigur au fost mai simțite ca oricând rugăciunile părinților noștri sufletești, ce s'au ridicat în acea zi către Cel Atotputernic, spre slăvirea sufletelor eroilor cari s'au jertfit pentru mândria noastră. De sigur impresionantă a fost procesiunea, pioasă și solemnă, ce s'a înșiruit sub cutele tricolorului biruitor, spre locașul de vecinică odihnă a celor ce și-au închinat viața și moartea, pentru ca noi, urmașii, să putem privi cu fruntele sus, înainte.

Cu o sfântă înflorare am ascultat „Imnul de slavă” ce s'a ridicat apoii din piepturile pure ale tineretului de astăzi, ale vitejilor de mâne.

Și ce mișcătoare, până la lacrimi versurile spuse, în fața crucilor, cu căldura a căruia secret numai sufletul gîngăș de copil îl cunoaște, de micul elev Beligan!

Ca o chemare supremă, de trămbițe cu accente eroice, au răsunat apoii strofele înaripate ale lui Zaharia Bârsan, bardul Ardealului, roșite cu elan atât de comunicativ de elevul Ionuțăș.

Și apoi într'o atmosferă de reculegere, grea de amintirile trecutului care nu se poate

uita, s'au ridicat alte imnuri de slavă, la care „Asociația corală” și-a dat prinosul ei mărimos și avântat, realizând acea mistică comunione sufletească, generatoare de orice sacrificiu.

Și totuși, aceste minunate manifestări n'ar fi fost de ajuns, poate, să trezească acea vibrare profundă și miraculoasă, de care aminteam la începutul acestor rânduri și care pornind din adâncuri adormite am simțit-o străbătându-ne ființa, dacă n'ar fi fost cine să ne evoce amintirile, să ne împrospăteze simțările, să răscolească dureri și să ațipe flăcări pe care le credeam de mult stinse, dar care din fericire — erau numai potolite.

Acel chemat să înfăptuiască această desmortire a fost profesorul Sabin Veselie.

Nu-l auzisem încă nici odată vorbind în public pe profesorul Veselie; cred chiar că cuvântarea aceasta a fost cea dintâi a lui. Eram oarecum neliniștit când am auzit că

dânsul va vorbi: sunt rare aleșii înzestrati cu darul de a spune lucruri care să miște, să transporte sute de ascultatori. Și apoi — ca să vorbim deschis — suntem de mult sătui de discursuri. A vorbi, în imprejurările de astăzi, înseamnă aproape a te compromite.

Totuși profesorul Veselie a avut curajul să vorbească; ne-a vorbit un sfert de oră care ni s'a părut numai câteva minute și le-am fi dorit să fie cât mai multe. E greu să rezumăm ce ne-a spus. Se poate rezuma oare, fără a desfigura până la nerecunoaștere, un tot armonic, cizelat până în amănunt, în care fiecare frază era o idee, fiecare cuvânt o evocare, fiecare inflexiune a vocii un ecou sufletește? Și sfertul de oră l-am trăit fascinați de marea, colorată, tragică, dar și sublimă frescă istorică, pe care vorbitorul ne-a desfășurat-o dinaintea ochilor sufletești, într'un grai curgător, cald, vibrant, — omagiu pios adus eroilor adormiți într-o Domnul, dar omagiu în acelaș timp și pentru ascultătorii nemurărați. Și credem că cea mai frumoasă recunoaștere pentru talentul cu care ne-a întreținut vorbitorul, a fost tacerea impresionantă care a urmat cuvântări sale.

(Continuare în pagina 2-a)

Munții Apuseni și Tara Moților.

Această regiune săracă a Regatului, în care trăește populația cea mai conștientă și mai hotărâtă a țărei, s'ar mai putea numi și țara promisiunilor nerealizate. Țara este incontestabil săracă și nu este ușor să faci dintr-o țară săracă o țară bogată. Ceiace irită însă sunt promisiunile continue ce se fac populației, promisiuni neurmate de realizări. Zilele acestea chiar președintele consiliului înconjurat de mai mulți miniștri au mers la fața locului să audă din gura oamenilor nevoie lor și să ia în primire jalbele. Parcă suntem pe vremurile din trecut, când împăratul din treizeci în treizeci de ani trebuia să ia țara în lung și în lat ca să afle la fața locului ce se petrece și dacă totul merge bine. Oamenii se bucură însă, pentru ei e o variație, văd și ei oamenii mari ai țării, mai capătă ceva mâncare și vin. Dar problema nu se rezolvă. De ce nu se rezolvă? Pentru că e simplă. Ce le trebuie acestor oameni? Putința de a munci. Prin urmare, oameni de meserie trebuie trimiși acolo pentru studia la fața locului mână de lucru disponibilă pe regiuni și care ar fi modalitatea să fie ocupată. Ce fabrici s'ar putea înființa cu sorți de reușită? Fără a mai vorbi că peintru o parte din regiunea Munților Apuseni, încurajarea mineritului de aur, ar rezolva problema dela sine, dar nu prin legiuiri, cum a fost ultima proiectată și amânată numai.

Dar în primul rând, trebuie profitat de faptul că aceste regiuni sunt cele mai pitorești, și cele mai ușor accesibile din țară, cu o climă admirabilă, aer curat și chiar cu unele stațiuni balnear. Complectarea rețelei de șosele și întreținerea lor cuviincioasă, ar putea face din aceste părți o regiune turistică de prim ordin. Cu puțină reclamă s'ar

putea deștepta, nu numai interesul românilor dar și al străinilor. Banii investiți în șosele, am repetat-o în dese rânduri, sunt azi cel mai bun plasament pe care l-ar putea face Statul. Mai e nevoie de un lucru: țara Moților este câmpul de activitate preferat al agitatorilor, față cu această guvernul trebuie să fie categoric. Nu are nevoie de ei, nici pentru a cunoaște situația, nici pentru a o îndrepta. Fără teamă trebuie eliminați. Moții constituiesc o populație cuminte; dacă le vor cești cinsti și fără ocol, și le spui drept ce se poate face și ce nu, ei te pricep. Moții au trecut prin multe greutăți și nu cer ceiace știu bine că nu se poate obține. Nu le place însă să fie păcăliți și mai cu seamă nu iubesc amestecul Statului în treburile lor; sunt geloși de libertate și puținele drepturi pe care le au. Problema nu e dar atât de complicată, dimpotrivă, e că se poate de simplă. Trebuie găsit numai omul, care să și-o apropie. Ar fi bine să se aleagă unul cu consensul tuturor partidelor, de oarece e o operă mai lungă și are nevoie de continuitate. Dar mai cu seamă, trebuie să înțeleagă toată lumea că în această acțiune nu poate fi vorba de afaceri și de căștig. Oamenii cu asemenea apucături trebuie eliminati dintru început. Țara Moților cere puțină atenție, în prim rând șosele, apoi concursul pentru înființarea unor industrie adevărate și oameni, și cu suflet și cinsti.

Am dorit sincer, ca d-l Președinte al Consiliului în vizita ce o face, să poate distinge și elimina partea pură de agitație și să rețină numai ceiace e nevoie reală și să găsească drumul simplu pentru realizări.— I. G.

N. R. Reproducem cu placere articolul de mai sus din revista „Libertatea” din București de sub conducerea Dr. director general al soc. „Mica” Ioan Gigurtu.

Ziua eroilor

și generația de azi a Zarandului

(Continuare din pag. I.)

Dar toată această solemnă atmosferă, creată de desfășurarea serbării eroilor, nu și-ar fi dat tot prinosul, dacă nu ne-ar fi îmboldit să reflectăm mai departe la destinul nostru. Avem tot mai mult impresia că asistăm la o adeverătă renaștere a Zarandului, renaștere națională ca și de cultură. Blăjenii ca și Hălmagiu, Crișan ca și Hărțăganii, Bulzești ca și Tebea și Bradul, ne dău rând pe rând, într-o întrecere strâlucită, o eflorescență de elită, a unei generații ce poate să trezească învidia în oricare colț binecuvântat din țară. În Zarand generația chinuită de după marele războiu se dovedește demnă urmașă a generației glorioase care a făcut războiul. Aceasta din urmă, care începe să apună, poate să privească cu măngâiere și mandrie la văstărele pe care le-a dat. Scoala marilor înaintași își dă roadele; Tara le va culege. Sbuciumul care ne mai frământă, flacările cari ne consumă, nedreptățile cari ne amârăsc vor fi — în ciuda adversarilor noștri de acum și de totdeauna — numai purificatoare de suflet, numai oțelitoare de caracter.

La orizontul destinului nostru inexorabil întrețărим cu îndreptățită mandrie epoca apropiată, când a fi Român va fi o cinste pentru un european, iar a fi Zărăndean va însemna un titlu de noblefă pentru un Român.

Din activitatea cercurilor culturale...

O frumoasă săzătoare culturală au ținut Duminecă 13 I. c. învățătorii din cercul cultural Vața de Jos, în comuna istorică Târnava de Criș.

Au participat la vre-o 30 de învățători și intelectuali din jur, precum și d. I. V. Mededincu profesor.

Sedința cercului s'a deschis în prezența d. subrevizor școlar, Ioan Micu.

Publicul f. numeros, i-a vorbit președintele cercului I. Negrea, care a evocat în cuvinte mișcătoare, jertfa eroului de 16 ani (clopotarul dela Târnava) și a celorlați luptători, căzuți în revoluția dela 1848; pe pământul comunei Târnava de Criș.

Au mai vorbit în sens cultural și național-patriotic d-nii N. Georgianu și N. Vladu inv.

Programul de poezii și coruri au satisfăcut mult publicul, care a plecat f. mulțumit.

Lecția practică din intuiție, a predat o după principiile pedagogice a noilor școli, d-na Maria Blăgălă. Lecția s'a făcut în plină natură, predându-se despre: „Braoscă”, care a fost intuță ca vietate, avându-se materialul intuitiv viu, cu toată metamorfoza acestui gen. Criticii au declarat lecția f. bună.

Un singur regret a fost, și anume: cercul a început fără ca în ziua aceea să fie serviciu divin la biserică. Ceea ce cred că nu s'a mai întâmplat pe întreg cuprinsul țării, dar mai ales pe cel al Zarandului, care e unul dintre cel mai credincios ținut. Cei în drept cred că se vor seziza de acest fapt și de declaratiile președintelui cercului. Mai mult, acest fapt, e rușinos.

Stiri din Zarand

— O femeie ucisă de trăznet. Cu ocazia ploaei căzuță în ziua de 14 crt. femeia Rozalia Drăgan din comuna Luncoiu de Jos, a fost trăznită în timpul când se găsea în casă.

Trăznetul a cuprins casa în flacări carbonizând totul ce se află în ea. — Cel trei copii ai femeiei Drăgan și rudă a ei, au scăpat neatinși afăndu-se pe prispa casei. — Sărind în ajutor vecinii, n'au mai putut salva nimic din casă, deoarece totul era carbonizat.

— Ziua mamei la Brad. s'a desfășurat, conform programului anunțat. Luni, 21 Mai în sala Casinei române. Copilașii dela Școala de Copii mici au executat cu multă vioiciune dansuri, cântece și declamări potrivite zilei. La sfârșit dna Letiția Ghișă, prezidenta Reuniunii femeilor române a donat 2^{1/2} Kg. bonboane, cari s'a distribuit micilor elevi. S'a incasat suma de Lei 2087. — în favorul Școalei de Copii mici.

— Dșoara Oly Stoica inv. în Băița cu dl. in sp. Titus Vlădoianu își vor serba cununia în 3 lunile a. c. Urăm mult noroc tinerei și frumoasei perechi.

Poșta redacției

Dlui „Asistent” din Cristur. Trebuie să cunoaștem autorul articolelor „10 Mai în Cristur”, care să și ia răspunderea celor afirmate în el, altcum nu-l putem publica.

Propaganda antirevizionistă și granitul Ungariei

In fața valurilor propagandei revizionismului unguresc, au început să se ridice digurile antirevizionismului atât în țară cât și în străinătate.

De propaganda antirevizionistă este nevoie, însă nu printre ai noștri, ci mai ales în străinătate, acolo departe în Anglia, în Italia, în America, și în oricare țară din Europa.

Lupta aceasta antirevizionistă, care contribue la informarea opiniei publice europene, este deslănțuită de un mănușchiu de Români și cățiva prieteni din alte neamuri mari europene.

Prințul luptătorii cauzei noastre se numără și cunoscutul ziarist englez Seton Watson, care prin presă și prin lucrările lui, credem că a adus cele mai frumoase servicii țării noastre în străinătate.

Acest prieten al României, Seton Watson, a scos de curând o lucrare asupra „revizuirii tratatelor”, în care combată cererile recente ale Ungariei pentru revizuirea parțială a frontierelor sale cu cele trei state ale Micii Înțegheri.

D. Seton Watson se oprește îndelung la examinarea situaționii naționalităților din Ungaria de dinainte și de după războiu spușcând, că: „Austro-Ungaria a dispărut nu din cauza aliaților, ci din cauza dorinței popoarelor subjugate de a-și recuceri libertatea.

Toate statele noi, ca și cele întregite în urma războiului, nu au fost create prin tractate de pace, ci existența și constituirea lor se datorează sforțărilor proprietăților lor popoare, conferințele de pace nefăcând altceva decât să consacre stările de fapt.

Din statisticile Ungare precum și din toate acțiunile întreprinse înainte ca și după războiu, se văd tendințele și eforturile Ungariei de a maghiariza minoritățile ce au fost, sau mai sunt încă pe teritoriul ei.

Trecând la România d. Seton Watson arată, că regiunea Vâii Someșului până la Satu-Mare nu este decât rezultatul acțiunii de maghiarizare de dinainte de războiu și că atât regiunea dela Oradea cât și a orașului Arad nu pot fi cedate Ungariei, din motive de ordin economic, strategic și național, mai ales că prin aceste modificări nici măcar din minoritatea ungăre din România nu s'ar alipi Ungariei. În fine, aceste modificări oricără de neînsemnată ar fi ele, nu s'ar putea realiza,

căci cele trei țări ale Micii Înțegheri se opun, iar calea plebiscitului în aceste regiuni nu poate fi deschisă, nici Liga Națiunilor, nici Mariile Puteri, neavând puterea și autoritatea morală de a propune și supraveghea acest plebiscit.

Forța revizionismului — spune autorul — consistă în agitațiile politice de revanșă, ce vor dura până la moartea generației războiului și în grija, pe care o are Budapesta de soarta minorităților ungare din Cehoslovacia, Jugoslavia și România!

La strigătul războinic al contelui Bethlen și Gömbös, care au curajul să rostească și la ei acasă, ceeace rostesc în toate capitalele lumii, — ai noștrii n'au decât să le răspundă pe același ton, așa după cum ne învață publicistul englez Seton Watson. Răzvrătirea aceasta, ne'ncetață a oamenilor politici din Ungaria ne este cunoscută de 16 ani.

De 16 ani ei suspină după veniturile din birurile mari, care s'au pierdut odată cu prăbușirea monarhiei Austro-Ungare și pe care au știut să le atragă pentru Buda-Pesta. E greu să ștergi o amintire atât de scumpă și să rămâi grof numai cu numele, caii și moșiile fiind pierdute la jocul de cărti al războiului. Deși oamenii politici unguri, prin patriotismul lor sunt furioși, totuș ei devin tot atât de simpatici ca vechiul bător cheflui, care și-a pierdut moștenirea și o privește acum, prin grilajul restaurantului de lux la chelnerii din grădină, pe care-i cunoaște pe toți cu numele cel mic și care sunt ocupați cu alții clienți.

Niciodată Ungurii nu vor ierta monarhiei Austro-Ungare, pe care au supt-o cu măduvă cu tot, că s'a prăbușit.

Răzvrătirea politică a generalului Gömbös dela Buda-Pesta are valoarea psihologică, a omului necăjit, care dă cu căciula de pământ. O! Nu e atât de lesne să uiți bogățiile și frumusețile Ardealului iobag!...

In fața revoltei de peste Tisa, cred că nu este nici un singur Român pe întreg cuprinsul acestei țări, care să nu fie convins, că fiecare bucătică din această țară este și trebuie să rămână a ei, cu orice sacrificii chiar cu riscul războiului celui mai crâncen, fiindcă îl posedă după cea mai sfântă dreptate.

Deci după cum ne spune d. Seton Watson: „Nici Ungaria și nici nimeni nu poate să ne pretindă mai mult”.

EMIL POPA

Peste mormântul lui Amos Frâncu se lasă umbra .. uitării.

Cu măhinire scriu acest articol. Regret că sunt sortit, să scriu o ceartă, adică mai bine zis, un cuvânt asupra unei zile, care este mama României-Mari și în care se sărbătoresc și la noi, de către tot neamul, sănii martiri „Eroi”, căzuți pentru Tron, Patrie și neam; fără a căror moarte, noi n'am gusta pâinea proprie, în marea noastră libertate și frumoasă noastră țară de azi...

Dar, s'au făcut slujbe la biserici, s'au înălțat rugi la Prea curatul și Stăpânitorul nostru, în toate bisericile, precum și aci în Baia de Criș. A fost frumos tot programul desfășurat cu grabă, în fața bustului eroului A. Iancu, după care s'a făcut tradiționalul drum la cimitirul gr. cat. unde anual s'a făcut o mică slujbă sfântă la căpătâiul unuia tânăr care a purtat cu mandrie drapelul în răsboiul dela Tisa. Nîmic de zis. Dar alătura de acel Tânăr, doarme somnul de veci fostul Tribun al moșilor Amos Frâncu, a căruia mormânt este încă proaspăt iarba ne acoperindu-l încă, neplinindu-se nici un an dela înhumarea osemintelor lui.

Pentru el nici un cuvânt! Pentru el nici o rugăciune n'a fost. El deja a evaporat din memoria noastră! Cel care a luptat pentru un ideal național integral, nu mai prezintă nici un interes pentru „români noștri”. Vasnicul luptător al Moșilor, care a luptat pe toate căile pentru cauzele lor, doarme în pusniță, atitudinea îngrijătă a urmașilor lui i-a acoperit mormântul cu o nerușinată uitare sau „scăpare din vedere”! Auziți conștiințe române „scăpare din vedere”!...

Trăbunile, o parte din popor, a crezut că, pelerinajul ce s'a făcut în ziua Înălțării la cimitirul unit, e îndreptat și spre tine. De aceia fără deosebire de clasă și confesiune în convoi a pornit acolo. Dar a fost dezolant pentru faptul zilei, când la capul tău au rămas numai țărani și cățiva intelectuali vociferând, că la căpătâiul crucii tale în ziua Eroilor nu se rostește cel puțin o Tatăl nostru, lăsat de tine prin testament.

Negura vremii scurte dar prea deasă, a acoperit ochii tuturor și mormântul eroului moral, care a luptat atât cu sabia cât și mai mult cu vorba și faptele sale pentru cauză românișmului, nu s'a văzut și pe semne azi plutește în pulberea uitării ingrate. Doamne nu ne mai ţine pământul?

De Avram Iancu, Buteanu și cei 72 eroi înmormântați la Tebea, nu și mai amintesc nimeni. Înainte mai venea câte un pluton de soldați, ca să dea aspect de solemnitate sărbătoarei dela Tebea. Deasemenea școalele de toate gradele din jur făceau un pelerinaj la Tebea în ziua Eroilor. Anul acesta la crucea mormintelor sacre a desfășurat programul numai micii copilași din Tebea în prezența locuitorilor, cărora le-a vorbit cu maturitate fostul sub-revisor școlar P. Rusu și cu veră tânărul advocat M. Tisu...

Toate acestea sunt semne rele. Sunt semne care ne fac să rosim și mai mult sunt semne triste, de care trebuie să ne debarasăm.

Ion Blăgăilă

ANIVERSAREA LICEULUI „Avram Iancu” din Brad.

Dintre numeroasele sărbătoriri ținute luna aceasta în Brad și cari parcă s-au luat la întrecere prin fast și insuflare, aniversarea de la 21 Mai a patronilor liceului „Avram Iancu” (Sf. Constantin și Elena) s-a relevat în mod deosebit, atât prin impozanta participare a populației românești din localitate și împrejurimi, cât și prin atmosfera solemnă în care s-a desfășurat.

Încă de la ora 9 dimineața elevii liceului și ai școlilor primare împreună cu profesorii și învățătorii lor, precum și un foarte numeros public, au început să se adune la liceu, unde s-a oficiat un serviciu divin de către un sobor de preoți, în frunte cu protoreul Zarandului I. Andrei, care a încheiat serviciul cu o predică plină de căldură și îndemnuri creștinești.

A impresionat mult prezența unui impunător număr de reprezentanți ai bisericei ortodoxe, în special din tractele Zarand și Halmagiu, printre cari s-au remarcat S. S. Lor Protoerii Ion Moța din Orăștie și Stefan Bogdan din Halmagiu.

Te-Deumul s-a desfășurat cu o deosebită ampolare, răspunsurile liturgice fiind date de unanim prețuita „Asociație corală”, al cărei elogiu de mult nu mai este necesar de făcut.

Un parastas s-a oficiat apoi pentru odihnirea înțemeietorilor, binefăcătorilor și profesorilor morți ai liceului.

In urmă directorul instituției, d. prof. C. Ciocan, adresează asistenței o vibrantă cuvântare, de o înaltă factură, străbătută de un suflu de cald și profund patriotism.

E închipuit de greu a fi o cuvântare care să impresioneze sincer, în astfel de împrejurări, — atât de mult s-au repetat până la satietate unele lucruri, la fiecare nouă aniversare. Cu atât mai mare este meritul d-lui prof. Ciocan, care a știut să ne ție atenția încordată și inimile emoționate în timpul întregiei sale cuvântări. A o rezuma aici ar fi o ingratitudine față de vorbitor.

Dar o sugestie se impune: cuvântarea ar trebui să se imprime și să se afișeze în toate clasele liceului, pentru ca linerele văstăre cari se desvoltă în acest așezământ să aibă mereu sub ochi și să se pătrundă adânc de spiritul ei înalt-educator.

Nu se putea o încheiere mai potrivită pentru această prea frumoasă sărbătoare, decât înmormântările religioase, împerechiate cu „Marșul lui Iancu” — simbol al credinței strămoșești, susținătoare a aspirațiilor naționale — cari au fost executate cu elanul cunoscut și comunicativ al corului elevilor liceului.

A urmat în sfârșit, în sala profesorală, ședința adunării generale ordinare a membrilor Reprezentanții gimnaziale, cari au fost de față în număr neobișnuit de mare anul acesta, rezolvând toate chestiunile aflătoare pe ordinea de zi.

G. M.

Plângerea meseriașilor zidari români din Brad

Prîmim la redacție un memoriu al meseriașilor zidari români din Brad adresat lui ministrul muncii, prin care se plâng, că de 3 ani li se face o concurență nelocală din partea unor zidari șvabi veniți de pe la Pâncota. Concurența aceasta se explică în feliul următor. Șvabii aceștia își au brevetul lor de lucru pentru comuna Pâncota, iar pe timpul sezonului cer stergerea impozitului dela Pâncota pe motivul, că nu lucrează acolo. În acest timp iau lucrări la Brad, unde nu sunt împuși. În feliul acesta, pe de o parte frusteză statul, iar pe de altă parte — ne plătind impozite — le dă mâna să angajeze lucrări cu prețuri mult mai avantajoase, decât meseriașii din Brad, cari sunt împuși cu sume însemnate către stat.

Acești meseriași streini sunt sprijiniți și de arhitectul Vessely Peter din localitate, care caută pe toată căile să boicoteze și discreditze meseriașii români.

Să ne întrebăm, ce primire li s-ar face la Pâncota zidarilor noștri români din Brad, dacă ar avea inspirația să meargă în timpul sezonului în acea localitate, pentru așa căuta acolo de lucru, cu toate că și acolo este aceeași țară românească, ca și la Brad !!!

Biserica din Crișcior jefuită

In noaptea de 17 I. c. hoți necunoscuți au intrat în biserică printr-o fereastră spărgând un geam și au jăfuit banii aflați în altar și în cheia din despărțământul femeilor, în total cam 300 Lei. Au mai furat o lingură de argint, copia dela sf. potir și o față de masă dela prescuri. Căutând după bani au risipit cărțile rituale din dulap și chivotul de argint de pe prestol cu sf. cuminecătură.

Jandarmeria cercetează cazul și e pe urmele făptuitorilor.

Cu vre-o zi înainte s-a devastat și biserică din Tărățel, din care s-a furat banii aflați precum și alte rechizite bisericești.

DECES.

„Bătrânul” Emil Romoșan în etatea de 65 de ani a decedat. Acest bătrân — cum și plăcea să-i zică oamenii cuminți — n'a fost un om de rând.

Căpitan în viață lui Tânăr și om al cărții la maturitate în viață era preocupat de știință, pe care o absorbea; iar în trecerea lui multă pe acest terestru, numai când și când își desvolta teoriile, doar acelu om, pe care vedea apt ai înțelege ideile sale înalte.

Preocupat de teoriile existentei, era adeptul pozitivismului filosofic. Nu admite biologismul. Admira teoriile filosofului Comte, pe care le îmbina cu cele Kantiene și cărora le supra punea abstracțunea lui Shopenhauer, însă el închipuia această abstracțune ca o entitate a materiei, deci tot o materie, însă incomensurabilă azi (și imperceptibilă) dar cu perfeclunea impecabilă de „măine” aproape se va putea defini...

Am redat cele de sus, spre a dovedi că în persoana omului simplu, era întrupătă o inteligență și cultură aleasă și înaltă, dar cu toate acestea, nu prezenta „fumuri” ca mulți imberbi dintre noi... Deci să-l avem ca exemplu...

iar cine se îndoeste de cele afirmate, poate să-i vadă biblioteca ce o avea, în care tomurile de diferite limbi — căci știa 5—6 limbi straine — și de mărimi respectabile, au rămas, ca dovadă de istorul luminii la care s'a adăpat cărturarul dispărut. Astfel Zarand pierde un om al cărții, chiar în săptămâna ei...

Fie-i țărâna usoară și memoria bine-cuvântată.

Ion Blăgăilă

Extras din Darea de seamă a Societății „Mica”

Am spus în numărul trecut, că căitorii noștri cunosc prea bine activitatea Societății „MICA” și folosul cel-trage întreaga regiune, că minele de aur au putut lăua dezvoltarea de azi. Că acest lucru se datorează conducerii aferentei, nu poate nimeni să nu recunoască.

Atunci când însă oameni din afară caută să îngreuneze activitatea Societății și bârfesc asupra conducerii ei, este pentru noi ca și pentru toți din regiune o datorie să protestăm.

Pentru a deslușe pe căitorii noștri, publicăm mai jos un extras din Darea de Seamă a Societății „Mica”, care desvăluie preocupările de ordin general ale Societății, preocupările cari în realitate nu ar trebui să le atve Societatea, și organele oficiale.

Probleme sociale:

Durata exploatarelor miniere este totdeauna limitată. Ea este legată de o localitate sau regiune atât timp numai cât nu se epuizează rezervele de minereu din acea regiune.

Cum exploatarea în regiunea noastră se intensifică și găstrea de rezerve noi și atrage o intensificare a producției, prin urmare nu ar corespunde cu o prelungire a duratei exploatarilor, apreciind durata exploatarilor cu intensitatea de azi la 20 de ani și în cazul cel mai favorabil treizeci de ani.

Este prin urmare o grije — și ne-o impunem ca o datorie — a Societății noastre, care a contribuit în largă măsură la ridicarea nivelului de trai în această regiune, să se gândească să asigure și pentru mai târziu cel puțin în parte un trai bun populației.

In acest scop ne îndreptăm atențunea noastră spre următoarele posibilități:

1. Agricole: Societatea noastră a început prin a distribui pomi roditori muncitorilor, ducând o campanie pentru plantarea lor sistematică. S'a început înființarea unei pepiniere, pregătită-se terenul pentru 50.000 port altoi, iar alți 20.000 am strâns din toamnă. S'au procurat comunelor tauri, pe care-i cumpără Societatea și pe care-i schimbă după un timp oarecare. Regiunea este specială pentru creșterea vitelor și pomicultură. S'a făcut pe un teren al Societăței un câmp de experiență pentru cultura cartofilor, cari reușesc greu în regiune. S'au început pregătiri pentru introducerea viermilor de mătase, deocamdată în comunele Brad, Tărățel și Crișcior. S'au noiațat toți locuitorii cari au duzi, s'au distribuit în această primăvară 600 de duzi și s'a comandat sămânța de viermi, iar în primăvară se vor întră conferințe pentru pregătirea cresătorilor.

2. Industriale: Facem studiile necesare pentru a vedea ce industrie s-ar putea desvolta în regiune. Ne vom ocupa în special

de industriile casnice. Centrala Electrică ce proiectăm, va aduce aportul său pentru industrializarea regiunii.

3. Măsuri de ordin comercial: Partea cea mai grea este desfacerea produselor.

Pentru a organiza desfacerea și împeda ca tărani să fie speculat, am angajat un funcționar special pentru studiul pieței locale în legătură cu desfacerea produselor în afară și la nevoie pregătirea înființării de cooperative în acest scop. Prin acțiunea noastră căutăm să valorificăm produsele casnice ce se pot obține imediat cum sunt: ouă, pui, găini, curcani, lapte, brânzeturi, miere, pânză de cânepă, scoarțe, mere, prune, țuică, kirs, nuci, etc. Sperăm cu acest mijloc să dăm un impuls producțunei, o posibilitate de căștig mai mare agriculturie și să ridicăm nivelul de trai al populației.

4. Culturale: Ne-am ocupat în primul rând de școli și de biserici. În această direcție, Societatea noastră dă concursul la toate inițiativele pentru refacerea lor.

Acordăm burse elevilor buni, atât în liceu, cât și pentru școlile superioare. Bursele acordate pentru școlile superioare le dăm sub formă de împrumut de onoare. Bursierii de azi restituie atunci când sunt în slujbă sumele prime, pentru ca alții elevi să poată beneficia de ele la rândul lor. Acest Fond are azi un capital de Lei 472.409.

Sprijinim cumpărând cărți în fiecare an, cinci biblioteci înființate de „Acțiunea Românească”.

Am sprijinit înființarea unui club sportiv al angajaților, în care secția de foot-ball a luat în primul rând o dezvoltare frumoasă, de care se interesează toată regiunea.

Tot în cursul anului am înființat o fanfară de 70 de persoane și un cor al angajaților, cari într-un timp foarte scurt au făcut progrese remarcabile și populațunea urmărește cu deosebit interes manifestațiile lor.

Inainte de a termina această parte informativă asupra operei sociale a Societății D-voastră, trebuie să adăugăm, că sumele reținute în ultimii patru ani, conform art. 90 al Legei Minelor, ating cu alocația din acest an suma de Lei 3.486.464. Această sumă a rămas până azi inutilizată, din cauza procedurei grele prevăzute de lege. Societatea între timp nu se putea desinteresa de nevoile locale și a trebuit să deburseze alte sume și tot ce s'a făcut mai sus, s'a făcut independent de sumele prevăzute în lege. În acest an s'a dat sub formă de ajutoare pentru biserici și școli, ajutoare directe la muncitorii în lipsă, pentru burse etc., suma de Lei 897.255.

Revoluția lui Horia, Cloșca și Crișan

Români din Munții Abrudului —

(Continuare)

Bunul și înduratul D-zeu însă nu lăsă nepedepsită fapta aceasta ticăloasă a vicecomitelui Zeik, care a fost președintele și sufletul acestui tribunal de sânge. El muștrat fiind de conștiința faptei reale ee o făcuse în seara de 10 Noemvrie 1784, se întoarse la locuința sa din oraș, unde culcându-se, miri.

Aceste scene săngeroasă din Deva, provocă o adâncă indignare, și'n sănul armatei imperiale comandantul general al Transilvaniei baronul Preisz, fiind informat de sălbătecile săvărșite de nobilime, adresă la 12 Noemvrie 1784 un energetic protest către guvernul din Sibiu. — Guvernul în urma acestui protest, scrise comitatului Hunedoarei, că guvernul nu poate aproba executările comise, deoarece procedura sumară a dreptului militar, în Transilvania nu are loc, din care cauză ordonă, ca comitatul să inceteze cu executările, și se urmează ordinile ce le va primi dela Comisarul guvernului.

In castelul din Hunedoara încă se aflau 115 prizoneri români, pe cari asesorul Moise Varadi voia să înceapă respectiv să-i execute, în care scop și ceru la 9 Noemvrie dela vicecomitele din Deva, unele informațiuni, zicând între altele ca „să-i trimîtă și gădele ca să nu aibă vre-o lipsă nici în privința aceasta“.

Executarea acestor nefericiți tărani, era să se înceapă în ziua de 11 Noemvrie 1784, însă administratorul domeniului fiscal din Hunedoara, Iosif Leitner, încă în aceiaș zi, scrise vicecomitetui din Deva, că de oarece nobilimea din Hunedoara voie a execută pe prizonierii de acolo, el propune ca aceștia să fie transportați la Deva, la locul unde s-au început executările, fiindcă administrația se teme, că iobagii din domeniul fiscal, cari acum sunt liniștiți, văzând vărsarea aceasta de sânge, să nu se revolte.

Vicecomitele din Deva, la data de 12 Noemvrie răspunde adm. domeniului fiscal, că transportarea prizonierilor la Deva nu se poate face din două puncte de vedere. Întâi nu poate da armată fiind ea ocupată cu suprimatea revoluției, iar în al doilea rând nu are nici loc unde să-i plaseze, deoarece și ei au închis 80 prizoneri prin case particulare, trimite însă în scopul executărilor gădele din Deva. Vicecomitele Zeik, scria mai departe, că dacă executarea lor se va face în Hunedoara, rezultă și un bine anume: tărani din părțile Hunedoarei se vor înspăimânta de frica pe-dește și se vor liniști.

Planul acesta ticălos însă fu zădărnicit de către locotenentul român Avram Caliani din Regimentul prim de grăniceri de frontieră, care în ziua de 12 Noemvrie, primind ordinul vicecolonelului Karp din Hațeg, puse în libertate pe toți prizonierii, după ce mai întâi i-au dojeni, și-i îndemnă ca să rămână, fiecare liniștit pînă la casele lor.

Știri Sportive

„Abrudul“ — Juventus 2 : 0 (1 : 0)

Matchul de deschidere al echipei „Juventus“ cu toate că n'a fost favorizat de natura, a produs o frumoasă impresie prin armonia, ce a dominat în tot timpul jocului.

La fluerul arbitrului s'au aliniat ambele echipe în formația următoare:

Abrudul: Dărămbarean, Subloc. Comșa, Schneider, Gherman, Cristea, Szilágyi, F., Almășan. Jeter, Dr. Albiji, Szilágyi L., Beleni.

Juventus: Schrödt, Șerș, Wadel, Copos, (Jean), Szatmáry, Banciu I., Hurșan, Gidaly, Dihel, Clej, Derzsy.

Matchul începe printre o serie de fauturi, iar în min. 20 Dr. Albiji reușește să marcheze un goal în poarta localnicilor înscriind primul punct pentru Abrud.

In urmă „Juventus“ este presat în fața porții lor, de unde nu reușesc să scape pînă la sfârșitul repr. I.

Tiparul Tipografiei „ZARAND“ — Brad.

de: Constatin Tieu

Motivul acestei eliberări a fost următorul:

In ziua de 8 Noemvrie 1784, zice vicecolonelul Karp, o trupă de soldați, venind dela Orăștie către Hunedoara, 48 de tărani din comuna Batiz, observând armata, fugiră prin păduri, dar soldații le strigă să se reintorcă, deoarece nu li se va întâmpla nimic, și ca să fie tărani siguri, ei ridică în vîrful puștilor cărpe albe. Văzând tărani aceasta se reintorcă cu toții; dar ajungând armata la ei, îi încunjură, și-i duseră pe toți ca prizonieri la Hunedoara. Totuși s'a întâmplat cu încă 48 tărani din comuna Cincis. Din cauza aceasta vicecolonelul Karp și puse pe toți în libertate.

Cu toate că după cum vedem — acești oameni fiind absolut nevinovați, totuși noili-mea ungurească voia să-i execute cu gădele, și în lipsă de paloș voiau să le taie capul cu un topor.

Văzând Horia, că atacul asupra Devei nu a reușit, adresă la 11 Noemvrie un sever ultimatum, către nobilimea din comitatul Hunedoarei. Acest ultimatum a fost comunicat nobilimii, prin funcționarul salinelor din Soimuș, Carol Brîncean, și cuprinde între altele și cele cuprinse în punctele următoare:

1. Toată nobilimea din comitatul Hunedoarei se prestează jurământul sub cruce.

2. Ștergerea nobilimii, și fiecare nobil se trăiască din venitul funcției sale, dacă va căpăta.

3. Moșiiile să fie luate dela nobili.

4. Nobili să fie trecuți în clasa contribuabililor.

5. Pământurile nobilimii să fie împărțite între iobagi.

Răspunsul acestui ultimatum trebuia trimis la Popa Dănilă din Crișcior până cel mai târziu la 14 Noemvrie, la caz contrar Horia va veni cu o armată mare și va nimici orașul Deva.

Condițiunile expuse mai sus erau foarte severe pentru nobili, dar erau în consonanță cu programul resculaților.

Ultimatumul acesta fu primit la Deva în ziua de 13 Noemvrie. Comitatul Hunedoarei în loc se încheie pace cu resculații, deja în aceeași zi îl trimise cu un raport maiorului Stoianich din Orăștie.

In raportul său, nobilimea zicea, că Horea căpătenia resculaților, a adunat o trupă mare în comuna Crișcior, din comitatul Zarandului, cu care intenționează să atace orașul Deva, în caz că nobilimea nu va accepta cele 5 puncte din ultimatum.

Pentru a nu se întâmpla una ca aceasta ei rugă să maiorul Stoianich să le trimită la Deva 12 tunuri, și să vină și el în persoană cu o trupă mai mare de soldați, deoarece armata, pe care o, au, nu este suficientă pentru apărarea Deva.

(Va urma)

Repriza a două începe printre înaintare a oaspeților până în fața porții contrare, unde Șerș se aruncă pe mingă provocând o lovitură de 11 m., care este bătută de dr. Albiji înscriind astfel a doilea punct pentru Abrud.

In continuarea jocului Abrudul și-a manifestat superioritatea fără să uzeze de brutalitate. Ambelor echipe și în special localnicilor, se ivesc poziții de marcă fără nici un rezultat, jucătorii având mai mult de luptat cu noroiul terenului decât cu echipa contrară.

Dela oaspeți au jucat mai bine: dr. Albiji, Schneider, Szilágyi F. și subl. Comșa, iar dela gazde: Șerș, Szatmári, Banciu și Clej.

A arbitrat dl. Tittich L. Avram

♦♦♦♦♦

„A-lancu“ (Hălmagiu) — „Ponorul“ (Vața)

1 : 0 (0 : 0)

Dumecă s'a disputat matchul de prietenie între c. s. „Ponorul“ și c. s. „Avram—Iancu“, pe arena Hălmagiului. „Ponorul“ în tot decursul jocului, a fost superior echipei Hălmagiului, pe care în continuare a presat-o în

careu. Insă dintr-o prea mare încredere a unui fundaș și a centru-halfului (Ponorului), care la un moment dat în ultimele minute, au avut aspect de distraji în joc, Hălmagienei au marcat un punct, care a adus victoria hălmagienei. Remarcăm însă, parțialitatea arbitrului, care a arătat prea mare simpatie hălmagienei. De altfel d. dr. Haas altădată a fost și poate că va fi tot așa de imparțial, după cum l-am cunoscut înainte în 1932... — De pe arenă s'au distins: Micu, Clej A., Columban și Btea, (în cronologie restul echipelor)... Ion Blăgăilă

♦♦♦♦♦

„Unirea“ (Arad) — „Mica“ 2:2 (1:1)

Unirea are avantajul terenului căci joacă cu soarele în spate. Un fault bătut de gazde dela Centru n'are nici un efect, jocul se schimbă iar pe terenul lor. Heretig extrema stângă demarează pe tușă și Paraduc interdreapta marchează imparabil dela 11 m. în min. 9. Unirea conduce cu 1:0. Nu trece mult timp și gazdele preiau ofensiva. Bortos după ce a driblat doi adversari trage de pe aripa stângă dela 25 m. marcând cel mai frumos goal al zilei. Numai atât a făcut în matchul de Duminecă, restul timpului fiind numai figurant; la fel Aliman, care a simulat o lovitură în picior părăsind arena pentru 10 min. Barci încă n'a contat pe arenă. Portarul a apărăt câteva mingi grele, lăsând pe cele usoare în plasă. Eroul zilei a fost Sturek, mai puțin ca în trecut au luptat Trifu și Haiduc. In repriza II-a a fost un joc lipsit de interes, ambele echipe desfășurând un joc dur. Cu 5 min. înainte de sfârșit Tancs centrul înaintă al Unirei marchează a doilea goal pentru echipa sa, iar după 2 min. Trifu egalează dintr-un „11“. Unirea ne-a lăsat o impresie bună, totuși „Olimpia“ îi este mai superioară.

S'au remarcat dela oaspeți portarul Manta și halful centru Ludwig.

A arbitrat d. Kimminick, Deva.

Neguș

In Duminica Rusalilor (27 Maiu) C. S. „Mica“ va susține un match amical contra echipei divizionale A. M. E. F. A. din Arad combinată, iar ca match de deschidere va juca „Juventus“ din Brad, cu echipa de rezervă a „Micei“.

La 28 Maiu (a 2-a zi de Rusalii) va evalua în campionatul Micei, Tânără echipă Timișoreană „Progresul“ de sub conducerea dlui Inspector Vulpe.

Pentru ridicarea trofeelor, cu ocazia comemorării a 150 ani dela: „Revoluția lui Horia, Cloșca și Crișan“ s'a încasat:

Report	40.975 Lei
Colecta comunei Tomești prin Pr. Toma Florea .	210 „
Colecta comunei Mesteacăn prin Pr. A. Barna .	1.101 „
Dl Ing. Isaiu Niculescu .	50 „
Rus Vasile poșta la „Mica“	10 „

Total: 42.346 Lei

Brad, la 22 Mai 1934.

Casier,
Valea Fugăldă

Știri de tot felul

— Instalarea nouului preot în Valea Șoarei.

Luni în 21 l. c. s'a făcut instalarea tânărului preot Dl. Alexe Popa în Valea Șoarei, de către S. Sa protopopul Băilei, Dl. D. Secărea

Urăm mulți ani buni, pentru a lucra în via Domnului, nouului uns al lui D-zeu (pă. Al. Popa)

Culturale

— Părintele Chiffa cu un grup de băieți, ort. rom. din cl. IV. a liceului „Decebal“ din Deva în seara zilei 20 l. c. cu un frumos program artistic s'au deplasat la Băilei.

Scopul reprezentării a fost, adunarea unui fond modest cu care elevii să poată face excursiuni la mănăstirile din țară.

Conferința Dlui pă. Chiffa a fost foarte educativă și frumoasă. La fel și restul programului.